

JULIAN PELC

WYDAWNICTWO ZAKŁADU NARODOWEGO IM. OSSOLIŃSKICH W 25-LECIU POLSKI LUDOWEJ

Powojenna działalność Wydawnictwa Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, najstarszej dziś oficyny wydawniczej w Polsce, poczęła się w 1946 r. w Krakowie. Skromne to były początki, bo i skromne fundusze, które można było na pierwsze prace przeznaczyć. Stanowiły je mianowicie dochody niewielkiej własnej księgarni, w jaką przekształcił się w czasie okupacji przedwojenny oddział Wydawnictwa. Drugi oddział Wydawnictwa, działający przed wojną w Warszawie, zamieniony w okresie okupacji również w księgarnię sortymentową, uległ podczas powstania warszawskiego całkowitej ruinie.

Ogromny głód książki po wojnie, zwłaszcza zaś książki o charakterze podręcznikowym i tekstów lektury pomocniczej dla uczącej się młodzieży, nakazywał to zapotrzebowanie przede wszystkim zaspokoić. Stąd też jako pierwsze pozycje wypuszczono na rynek wznowienia kilku podręczników, jak: T. Lehr-Spławińskiego i R. Kubińskiego *Gramatyka języka polskiego*; J. Kleina *Zarys dziejów literatury polskiej*, tom I: Od początków piśmiennictwa do powstania listopadowego; W. Moszczeńskiej i H. Mrozowskiej *Historia*, cz. I: Starożytność i wczesne średniowiecze; M. Auerbacha i K. Dąbrowskiego *Gramatyka łacińska*. Z tomików lekturowych szybkiego wznowienia doczekało się kilka pozycji znanej i cenionej serii klasyków literatury polskiej i obcej Biblioteka Narodowa: *Maria* Malczewskiego w oprac. J. Ujejskiego, *Makbet* Szekspira w oprac. A. Tretiaka, *Skąpiec* Moliera w oprac. T. Boya-Żeleńskiego, *Iliada* Homera w oprac. T. Sinka i *Król Edyp* Sofoklesa w oprac. K. Morawskiego. Stało się to możliwe dzięki obywatelskiej postawie kierownictwa i pracowników Drukarni Anczyca w Krakowie, którzy przez okres okupacji przechowali odlewy niektórych tomów Biblioteki Narodowej, przed wojną tam drukowanych.

Jako pierwsze zaś nowości Ossolineum po wojnie ukazały się: S. Pi-

gonia *Zarys nowszej literatury ludowej i Wybór poezji* Adama Asnyka w oprac. J. Kijasa.

Tak wyglądały pierwsze kroki. Właściwy start do powojennej działalności Wydawnictwa miał nastąpić we Wrocławiu.

Uchwałą Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum, sprawującego w pierwszych latach władzę zwierzchnią nad Zakładem Narodowym im. Ossolińskich, postanowiono dział wydawniczy przenieść do Wrocławia, gdzie od kilku miesięcy pracowała już druga część Zakładu — Biblioteka. W lecie 1947 r. podjęto w tym celu prace organizacyjne, a od jesieni Wydawnictwo pracowało już we Wrocławiu. W Krakowie pozostawiono nadal księgarnię sortymentową.

Początki wydawniczej pracy Ossolineum we Wrocławiu nie były łatwe. Trzeba było montować warsztat produkcyjny od podstaw, nie posiadając ani własnego budynku, ani drukarni, bez dostatecznej liczby wykwalifikowanych pracowników, przy pustej tece redakcyjnej i bez należytych środków. W porównaniu bowiem z innymi instytucjami wydawniczymi państwowymi, spółdzielczymi czy prywatnymi Ossolineum wystartowało stosunkowo późno. W tych warunkach po zaciągnięciu kilkumilionowej pożyczki w Banku Gospodarstwa Krajowego i przy poparciu finansowym Prezydium Rady Ministrów kiluosobowa grupa dawnych ossolińczyków przystąpiła do pracy.

Wydawnictwo mieściło się z początku w jednym, potem w dwóch pokojach odstąpionych przez Bibliotekę Uniwersytecką w jej budynku przy pl. Solnym 13. Na magazyn i ekspedycję książek odremontowano dwuizbowe pomieszczenie na I piętrze zabytkowej kamienicy w Rynku pod nr 2. Mimo przejęcia od Biblioteki Uniwersyteckiej w niedługim czasie dalszych pomieszczeń na I piętrze budynku przy pl. Solnym 13 postępujący rozwój Wydawnictwa i konieczność zwiększania z roku na rok jego kadry, kazały myśleć o obszerniejszym i odpowiedniejszym lokalu. Gdy się więc nadarzyła sposobność przejęcia zrujnowanej, a częściowo odremontowanej już kamieniczki przy pl. Solnym 11, postanowiono z niej skorzystać. Dokończenie remontu okazało się jednak bardzo kłopotliwe i przeciągnęło się ponad rok. Dopiero w sierpniu 1950 r. można było zająć parter na magazyny, a w październiku przeniesiono biura Wydawnictwa i Dyrekcji Zakładu.

Jako zasadniczy kierunek swej działalności wydawniczej powojenne Ossolineum wybrało humanistykę, w pierwszych latach przede wszystkim historię literatury, historię i historię sztuki oraz bibliografię i bibliologię. Szczególną uwagę poświęcono Bibliotece Narodowej, zarówno przez wznawianie tomików przedwojennych z odpowiednio poprawionymi wstępami i komentarzami, jak też przez rychłe zaplanowanie tomików nowych, które by stanowiły kontynuację tej pożytecznej serii.

W tym czasie wznowiono też podręcznik do nauki łaciny w oprac. prof. S. Skiminy oraz do nauki języka polskiego w oprac. prof. W. Taszycykiego i S. Jodłowskiego.

Wnet jednak weszły na warsztat poważne publikacje związane z rocznicami Mickiewicza i Słowackiego. Pozyskawszy do swych zbiorów w czasie wojny tzw. rękopis dzikowski *Pana Tadeusza*, postanowił Zakład udostępnić go badaczom w postaci wydania fototypicznego, które ukazało się w styczniu 1950 r. na uroczystość odsłonięcia pomnika Mickiewicza w Warszawie. Wydawanie dzieł Słowackiego należało do tradycji Zakładu, posiadającego w swych zbiorach bogaty zespół autografów poety. Stąd też setną rocznicę śmierci Słowackiego uczcił Zakład popularnonaukowym wydaniem jego dzieł pod red. prof. Juliana Krzyżanowskiego. Ukazało się ono w 1950 r. w 12 tomach, w nie spotykanym w przedwojennych warunkach nakładzie 20 tys. egzemplarzy. Obok edycji popularnej zaplanowano już w 1948 r. wznowienie tomów opublikowanych przed wojną i dokończenie krytyczno-naukowego wydania *Dzieł wszystkich Słowackiego* pod red. prof. J. Kleinera.

Ważne znaczenie dla Wydawnictwa miało nawiązanie w 1949 r. ścisłej współpracy z Instytutem Badań Literackich, naczelną instytucją badawczo-naukową w zakresie historii literatury. Instytut ten nie tylko pomagał i służył radą Wydawnictwu w planowaniu redakcyjnym, ale również powierzał do wydania opracowane pod jego kierunkiem studia i monografie. Zacieśniająca się z roku na rok współpraca Wydawnictwa z Instytutem Badań Literackich zapoczątkowała kilka serii wydawniczych, żeby wymienić tylko najważniejsze: *Studia Historycznoliterackie*, *Książka w Dawnej Kulturze Polskiej* oraz monumentalna *Biblioteka Pisarzy Polskich*, poświęcona edycji tekstów staropolskich, przeważnie w postaci wydań fototypicznych. Tę ostatnią serię rozpoczęło wydanie *Krótkiej rozprawy Reja*.

Kierując się wyraźnym zamówieniem społecznym powołało Wydawnictwo do życia serię *Nasza Biblioteka*. Na rynku wydawniczym dawał się bowiem odczuwać dotkliwy brak lektury szkolnej, której potrzebował pilnie nie tylko uczeń, ale i nauczyciel. Dlatego też wydanych w czasie niespełna roku ponad 20 tomików lektury obowiązkowej w zakresie programu języka polskiego zdobyło sobie uznanie nauczycielstwa tak ze względu na poprawne teksty, jak przede wszystkim na gruntownie, a przystępnie opracowane wstępy i komentarze.

Nie brak również w pierwszych latach powojennego dorobku Wydawnictwa wartościowych pozycji w dziale historii, jakkolwiek w porównaniu z literaturą przedstawia się on ilościowo nieco skromniej. Pominąwszy już wznowione w 3 tomach *Pisma H. Grynwasera*, wskazać trzeba na nagrodzoną Państwową Nagrodą III stopnia za rok 1952 mono-

grafię S. Kieniewicza o ruchu chłopskim w Galicji w 1846 r., tegoż gruntowną pracę *Sprawa włościańska w powstaniu styczniowym*, studium historyczno-prawne B. Leśnodorskiego pt. *Dzieło Sejmu Czteroletniego* czy też J. Gierowskiego obszerne studium z dziejów wewnętrznych Rzeczypospolitej w latach 1712—1715 pt. *Między saskim absolutyzmem a złotą wolnością*.

Inny typ publikacji historycznych zainicjowanych przez Ossolineum to wybory źródeł obejmujące historyczną problematykę poszczególnych ziem polskich ze szczególnym uwzględnieniem spraw włościańskich. Powołując tę w pewnym sensie serię wydawniczą miało Ossolineum na uwadze różnorodną przydatność tekstów źródłowych podanych w kierunkowym, krytycznym i komentowanym wyborze. Przede wszystkim szło o studentów wyższych uczelni, o potrzeby seminariów uniwersyteckich, dalej o szeroki krąg działaczy społecznych, publicystów i dziennikarzy. Z cyklu tego ukazały się w latach 1952 i 1953: *Galicja w dobie autonomicznej (1850—1914)* w oprac. S. Kieniewicza, *Wielkopolska (1815—1850)* w oprac. W. Jakóbczyka, *Władztwo Polski w Prusiech Zakonnych i Książęcych (1454—1657)* w oprac. A. Vetulaniego, *Próby reform włościańskich w Polsce XVIII wieku* w oprac. S. Ingłota, *Ruch husycki w Polsce* w oprac. R. Hecka i E. Maleczyńskiej.

Stosunkowo skromnie reprezentowana jest w katalogach z pierwszych lat działalności wydawniczej Ossolineum historia sztuki. Dopiero nawiązanie w 1949 r. kontaktu z Państwowym Instytutem Sztuki ożywiło tę grupę wydawnictw. Ze współpracy Wydawnictwa z tym Instytutem wyłoniły się początkowo 3 serie: *Źródła do Dziejów Sztuki Polskiej*, *Studia z Historii Sztuki Polskiej* oraz *Teksty Źródłowe do Dziejów Teorii Sztuki*. W każdej z nich ukazało się w druku do 1953 r. po kilka tomów.

Dość wcześnie zwróciło Ossolineum w swych zamierzeniach wydawniczych uwagę na grupę źródeł do dziejów piśmiennictwa i kultury, jakimi są pamiętniki i listy. Chociaż w pierwszych latach wydano ich niewiele (*Pamiętniki Kazimierza Chłędowskiego*, *Pamiętnik emigranta Wojciecha Darasza, Kraków i ziemia krakowska w okresie Wiosny Ludów* Fryderyka Hechla, *Notatki autobiograficzne Jana Nepomucena Janowskiego*, *Pamiętniki i wizerunki Henryka Kamieńskiego*, *Wspomnienia pamiętnikarskie Ludwika Łętowskiego*, *Dziennik podróży po Anglii (1820—1821)* Karola Sienkiewicza, *W kraju i nad Bosforem (1830—1881)* Franciszka Sokulskiego, *Pamiętnik o Ignacym Chmiieleńskim* Stefanii Wilskiej, *Wspomnienia ossolińskie* Stanisława Łempickiego, *55 lat wśród książek* Jana Michalskiego, *Pamiętniki (1870—1914)* Stanisława Stempowskiego, *Listy zebrane* Elizy Orzeszkowej, t. I, *Listy do narzeczonej i żony* Bolesława Prusa, *Listy Józefa Maksymiliana Ossolińskiego do*

Ambrożego Grabowskiego, Listy z więzienia (1879) Witolda Piekarskiego) — to w przyszłości cykl ten wydatnie się rozwinie i wzbogaci.

Ostatnią godną uwagi grupę wydawnictw stanowią publikacje z zakresu bibliografii i bibliologii. Tu wskazać trzeba przede wszystkim na tytuły będące przejawem ścisłej współpracy obu działów Zakładu — Biblioteki i Wydawnictwa. Należą do nich: opracowany zbiorowo pod red. J. Turskiej *Inwentarz rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, t. I—II, *Catalogus diplomatum Bibliothecae Instituti Ossoliniani. Supplementum I. Inde ab anno 1279 usque ad annum 1506*, oraz *Katalog dokumentów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, część I: Dokumenty z lat 1507—1700 — obydwie przygotowane przez A. Fastnachta, wreszcie wydawnictwo ciągłe o charakterze biuletynu pt. „Ze skarbca kultury”, mające w swym założeniu publikowanie informacji dla badaczy i uczonych o materiałach rękopiśmiennych, graficznych, starych drukach i bieżących nabytkach w tych działach. W wyniku współpracy z Instytutem Badań Literackich powstały i w tej dziedzinie 3 serie: *Prace Bibliograficzne*, *Materiały Bibliograficzne* oraz wspomniana już uprzednio *Książka w Dawnej Kulturze Polskiej*. W końcu wymienić tu jeszcze należy kilka ważniejszych tytułów wydanych dzięki inicjatywie Wydawnictwa, takich jak: J. Grycza *Z dziejów i techniki książki*, S. Wierczyńskiego *Teoria bibliografii w zarysie*, Z. Klemensiewicza *Bibliografia ekslibrisu polskiego*.

Produkcję swoją lokowało początkowo Wydawnictwo zasadniczo w drukarniach wrocławskich i krakowskich. W Krakowie po przejęciu w styczniu 1950 r. księgarni Ossolineum przez Centralę Obrotu Księgarskiego „Dom Książki” powołano ekspozyturę Wydawnictwa, przekształconą zresztą wkrótce w oddział.

Wydawnictwo było w tym czasie samowystarczalnym działem Zakładu, a budżet jego nie przewidywał akumulacji. Nadwyżki z wydawnictw dochodowych szły na pokrycie niedoboru przy niskonakładowych książkach naukowych. Było bowiem dewizą Zakładu, aby dla swej produkcji wydawniczej, mimo wysokich nieraz jej kosztów, utrzymać przystępne ceny.

Pierwsze lata pracy Wydawnictwa we Wrocławiu to okres, w którym główny wysiłek zwrócony był na sprecyzowanie programu wydawniczego, poszerzenie kręgu autorów, wyszkolenie odpowiedniej kadry pracowników mogących sprostać ambitnym zamierzeniom Ossolineum.

Przełomowym rokiem w życiu powojennego Wydawnictwa Ossolineum był rok 1953, kiedy to Zakład Narodowy im. Ossolińskich przeszedł pod patronat Polskiej Akademii Nauk. Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z 27 VI 1953 r. Ossolineum podzielone zostało na dwie autonomiczne jednostki — Bibliotekę i Wydawnictwo — i oddane pod zwierzchni nad-

zór Polskiej Akademii Nauk. Jako podstawowe zadania Wydawnictwa zarządzenie to określało: „wydawanie książek, broszur i periodyków z dziedziny nauk społecznych”. Pod względem merytorycznym nadzór nad planami wydawniczymi Ossolineum przejął Wydział Nauk Społecznych PAN.

Z chwilą przejścia do Polskiej Akademii Nauk plan wydawniczy Ossolineum, nie zmieniając swego dotychczasowego charakteru humanistycznego, zaczął się składać z dwu niejako części: w pierwszej, znacznie większej — z planu placówek Wydziału I PAN, niektórych publikacji centralnych i międzywydziałowych, później Oddziału PAN w Krakowie, a także prac towarzystw naukowych i specjalistycznych finansowanych przez PAN; w drugiej — z planu własnych inicjatyw wydawniczych. Poszerzył się wachlarz dyscyplin naukowych reprezentowanych w planach Ossolineum, obejmując prawie wszystkie gałęzie współczesnych nauk społecznych: literaturoznawstwo, językoznawstwo polskie, słowiańskie i ogólne, neofilologię, nauki o kulturze antycznej, historię, historię sztuki, nauki prawne i ekonomię, archeologię, etnografię, etnologię, pedagogikę, psychologię, filozofię i socjologię, historię nauki, oświaty i szkolnictwa, orientalistykę, bibliografię i bibliologię, prace monograficzne, wydawnictwa źródeł, słownikowe i encyklopedyczne, wreszcie albumowe.

Ossolineum rozpoczęło odtąd obsługę wydawniczą takich placówek PAN, jak: Instytut Badań Literackich, Instytut Filozofii i Socjologii, Instytut Historii, Instytut Historii Kultury Materialnej, Instytut Nauk Prawnych, Instytut Sztuki, Zakład Historii Nauki i Techniki, Zakład Językoznawstwa, Pracownia Dziejów Oświaty, Pracownia Historii Czołopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX wieku, Pracownia Psychometryczna, Pracownia Słownika Łaciny Średniowiecznej, Pracownia Ustroju i Organizacji Oświaty. Publikuje prace naukowe, którym patronują: Prezydium PAN, Wydział I PAN oraz takie komitety podległe Wydziałowi I PAN, jak: Komitet Językoznawstwa, Komitet Nauk Historycznych, Komitet Nauk o Kulturze Antycznej, Komitet Nauk o Literaturze, Komitet Nauk o Sztuce, Komitet Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych, Komitet Nauk Prawnych, Komitet Neofilologiczny, Komitet Słowianoznawstwa, wreszcie prace wszystkich niemal komisji naukowych Wydziału I Oddziału PAN w Krakowie.

Z produkcji naukowej innych placówek PAN Ossolineum wydaje prace przygotowane przez Biblioteki PAN w Krakowie i Warszawie, Bibliotekę Kórnicką, Bibliotekę Zakładu Narodowego im. Ossolińskich oraz Archiwum PAN.

W planach wydawniczych Ossolineum znajdują także miejsce prace z zakresu humanistyki tych towarzystw naukowych ogólnych i specja-

listycznych, które są finansowane przez Polską Akademię Nauk. Są to: Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Polskie Towarzystwo Archeologiczne, Polskie Towarzystwo Filologiczne, Polskie Towarzystwo Językoznawcze, Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Polskie Towarzystwo Orientalistyczne, Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii.

Trudno byłoby spośród kilku już tysięcy wydanych dotąd tytułów „akademickich” wymienić chociażby tylko ważne. Niepodobna jednak nie wskazać przynajmniej niektórych publikacji zamykających w sobie wieloletni trud badawczy czy to poszczególnych uczonych, czy też całych zespołów. Oto — dla przykładu niejako — one: z wydawnictw centralnych PAN — *Słownik staropolski* (dotychczas 33 zeszyty do hasła „ówdzie”), *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce* (dotąd 19 zeszytów do hasła „defalcatio”), kontynuacja rozpoczętego przed wojną *Polskiego słownika biograficznego* (ostatnio wydany zeszyt 63 z biogramem „Kozłowska Maria”), *Słownik języka Adama Mickiewicza* (dotąd 6 tomów do hasła „Pre”); z wydawnictw Wydziału I PAN — *Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala* (dotychczas 7 tomów, t. 8 w druku); z wydawnictw innych placówek PAN — *Słownik polszczyzny XVI wieku* (Instytut Badań Literackich, dotychczas 4 tomy do hasła „dężysty”), *Słownik starożytności słowiańskich*, będący encyklopedycznym zarysem kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku XII w. (Komitet Słowianoznawstwa, dotąd 3 tomy obejmujące hasła A—O), *Mały atlas gwar polskich*, t. I—XII (Zakład Językoznawstwa), *Historia Śląska* (Instytut Historii, dotychczas ukazały się t. I, cz. 1—4 i t. II, cz. 1, obejmujące okres do 1806 r.), *Historia nauki polskiej* (Zakład Historii Nauki i Techniki, kilkutomowa publikacja, której dwa pierwsze tomy ukażą się w 1970 r.), kontynuacja rozpoczętego przed wojną wydawnictwa *Polonia typographica saeculi sedecimi* (Instytut Badań Literackich wspólnie z Biblioteką Narodową, dotąd 6 zeszytów), *Drzwi gnieźnieńskie*, t. I—II (Instytut Sztuki), *S. Dettloffa Wit Stosz*, t. I—II (Komitet Nauk o Sztuce).

Równolegle do stale wzrastającego planu Akademii postępował również rozwój „planu własnego” Wydawnictwa. Program wydawniczy nie zmienił się, pozostał taki, jak przed 1953 r. Więcej jednak uwagi niż w okresie poprzednim poświęcono w nim, w związku z rozbudowującymi się badaniami nad przeszłością i współczesnością ziem zachodnich, tematyce śląskiej. Powołano w tym celu 3 serie: Monografie Śląskie Ossolineum, w której ukazują się prace ściśle naukowe, dotyczące odległej

i bliższej przeszłości politycznej, społecznej, gospodarczej i kulturalnej Śląska, Śląsk w Zabytkach Sztuki (wspólnie ze Stowarzyszeniem Historyków Sztuki) — cykl popularnonaukowych tomików o charakterze informacyjno-przewodnikowym, oraz Wiedza o Ziemi Naszej — popularnonaukowe monografie najbardziej interesujących spraw i problemów śląskich. Poza tymi seriami Ossolineum opublikowało wiele cennych prac indywidualnych z różnych dziedzin wiedzy o ziemiach zachodnich i nawiązało współpracę z Instytutem Śląskim w Opolu i Śląskim Instytutem Naukowym w Katowicach.

Gdy mowa o powiązaniu Wydawnictwa Ossolineum z terenem, trzeba również odnotować fakt pomocy wydawniczej dla wrocławskiego i dolnośląskiego środowiska twórczego, dla pisarzy i poetów skupionych w Oddziale Wrocławskim Związku Literatów Polskich. Przejawia się ona zarówno w wydawaniu książek pisarzy wprowadzonych już na rynek czytelniczy i publikowaniu debiutów, jak też organizowaniu wspólnie ze Związkiem Literatów Polskich i wydziałami kultury rad narodowych konkursów na utwór literacki i publicystyczny.

W dorobku inicjatyw własnych Ossolineum z ostatniego dziesięciolecia nie można przeoczyć trzech innych pożytecznych cykli wydawniczych. Pierwszy z nich poświęcony jest naukowopopularnym opracowaniom dziejów narodów i państw europejskich i pozaeuropejskich (dotychczas ukazały się historie: Danii, Węgier, Litwy, Czechosłowacji, Rosji), drugi obejmuje historię literatury powszechnej (dotąd wydano historię literatury francuskiej, hiszpańskiej, węgierskiej, niemieckiej, arabskiej, łacińskiej), trzeci — Książki o Książce — to studia-gawędy o dziejach książki, jej losach i miłośnictwie.

Dynamiczny rozwój wykazała seria Biblioteka Narodowa, która w 1969 r. święciła 50-lecie swego istnienia. Nie licząc wielu wznowień, ukazało się tu w okresie powojennym ponad 120 nowych pozycji.

Nie sposób wśród tytułów z „planu własnego” Ossolineum wyliczyć tych wszystkich, które stanowią cenny wkład do nauki, które przyczyniły się do poszerzenia wiedzy o naszej kulturze. Przykładowo tylko wymienimy takie, jak: W. Tatarkiewicza *Historia estetyki*, t. I—III, T. Dobrowskiego *Nowoczesne malarstwo polskie*, t. I—III, W. Molè *Sztuka rosyjska do roku 1914* i *Sztuka Słowian południowych*, czy też *Miasta polskie w tysiącleciu*, wydane pod opieką Urzędu Rady Ministrów na tysiąclecie państwa polskiego.

O wynikach działalności Ossolineum w omawianym okresie, o rozwoju jego produkcji wydawniczej, o poważnym udziale we współczesnym polskim ruchu wydawniczym świadczą również liczby. A wyglądają one następująco:

Rok	Ilość tytułów	Ilość arkuszy wydaw.	Ilość egzemplarzy (w tys.)	Rok	Ilość tytułów	Ilość arkuszy wydaw.	Ilość egzemplarzy (w tys.)
1946	2	30	30	1959	257	4574	1156
1947	14	193	132	1960	235	3988	808
1948	37	483	178	1961	255	4046	789
1949	37	581	308	1962	270	4569	661
1950	61	981	979	1963	290	5821	532
1951	80	1015	599	1964	296	4980	740
1952	105	1733	1263	1965	316	5404	768
1953	114	1482	938	1966	340	5931	845
1954	113	1992	704	1967	385	6554	1079
1955	181	2685	779	1968	370	6670	951
1956	208	3199	951	1969	397	6973	1076
1957	215	3903	929	1970			
1958	218	3822	987	(plan)	394	7440	987

Wraz ze zwiększaniem się zadań i produkcji Wydawnictwa rosła także kadra jego pracowników. Jak ten wzrost wyglądał w poszczególnych latach, mówią liczby:

Rok	Liczba pracowników	Rok	Liczba pracowników	Rok	Liczba pracowników	Rok	Liczba pracowników
1947	8	1953	98	1959	157	1965	166
1948	18	1954	139	1960	157	1966	170
1949	25	1955	182	1961	159	1967	177
1950	25	1956	184	1962	158	1968	182
1951	45	1957	181	1963	159	1969	202
1952	47	1958	152	1964	162	1970	210

Dla usprawnienia swej pracy powołało Ossolineum 3 oddziały: oprócz wspomnianego już uprzednio krakowskiego (1951 r.) powstał w 1955 r. oddział w Warszawie, a z początkiem 1970 r. otwarto oddział w Gdańsku. Zatrudniają one obecnie: Kraków 20, Warszawa 22, Gdańsk 8 osób. Głównym zadaniem oddziałów jest wykonywanie pewnej części ogólnego planu Wydawnictwa zarówno pod względem redakcyjnym, jak i produkcyjnym w tamtejszych drukarniach; ponadto pomagają one centrali przez utrzymywanie stałego kontaktu z autorami i instytucjami swego terenu.

Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich ze skromnych początków pierwszych lat po drugiej wojnie światowej wyrosło w okresie 25-lecia na jedno z największych w Polsce, a stało się bez wątpienia największym naukowym wydawnictwem specjalistycznym typu humani-

stycznego. Książki z godłem Ossolineum znane i cenione są nie tylko w kraju, ale docierają także dzięki różnym międzynarodowym wystawom i targom, w jakich Wydawnictwo bierze udział, do wszystkich części naszego globu¹.

DER OSSOLINEUM-VERLAG AM 25. JAHRESTAG DER VOLKSREPUBLIK POLEN

Aufgabe dieser Übersicht ist eine kurzgefasste Darstellung der Tätigkeit des Ossolineum-Verlags in der Nachkriegszeit. Es ist bekanntlich die älteste heute bestehende Verlagsoffizin in Polen (1967 wurde der 150. Jahrestag ihrer Gründung gefeiert). Der Verlag begann seine Arbeit nach dem Krieg in Kraków und im Jahre 1947 wurde er nach Wrocław versetzt. In der Verlagstätigkeit des Ossolineum in der Nachkriegszeit gibt es zwei Perioden, deren Scheidedatum das Jahr 1953 ist. In den ersten in Wrocław sind die Bemühungen des Verlages hauptsächlich auf die Präzisierung des Verlagsprogramms gerichtet sowie auf die Erweiterung des Verfasserkreises und Ausbildung entsprechender Mitarbeiter. Seit 1953 wird Ossolineum von der Polnischen Akademie der Wissenschaften betreut, und die meritorische Aufsicht seiner Verlagspläne übernahm die Abteilung für Gesellschaftswissenschaften der Poln. Akad. d. Wissenschaften. Seitdem begann die rasche und ständige Entwicklung des Verlages. In den Plänen des Verlages werden fast alle Richtungen der zeitgenössischen Gesellschaftswissenschaften vertreten. Heute verfügt der Ossolineumverlag über drei Abteilungen (in Kraków, Warszawa und Gdańsk), ist einer der grössten Verlage in Polen und der grösste wissenschaftliche Fachverlag vom humanistischen Typ.

Obwohl Ossolineum kein Regionalverlag ist, wird die immer breitere Berücksichtigung der schlesischen Thematik in seinen Verlagsplänen als dessen besondere Pflicht angesehen.

¹ J. Pelc, *Sześć lat pracy Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1946—1952)*. Wydawnictwo (Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, t. IV, Wrocław 1953, s. 363—369); J. Trzynałowski, *Wrocławski ośrodek wydawniczy — początki i rozwój* (Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka, R. XX, nr 1a, s. 177—189); tenże, *Wydawnictwo Zakładu im. Ossolińskich w dziesięciolecie Polski Ludowej* (Ze skarbca kultury, Wrocław 1955, z. 1(7), s. 323—340); tenże, *Dziesięć lat we Wrocławiu* (Zakład imienia Ossolińskich 1827—1956. W dziesięciolecie działalności we Wrocławiu, Wrocław 1956, s. 23—39); tenże, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich 1817—1967*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1967; tenże, *Oficyna wydawnicza Ossolineum we Wrocławiu (1947—1967)* (Ossolineum. Księga pamiątkowa w 150-lecie Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, Wrocław 1967, s. 275—287).